

Eduskunta
sosiaali- ja terveysvaliokunta

OmaTahto2020 – Päivitetään Suomen aborttilaki 2020-luvulle! – kansalaisaloite (KAA 8/2020 vp)

OmaTahto2020-aloitteessa (KAA 8/2020 vp) esitetään, että lakia raskauden keskeyttämisestä tulee muuttaa siten, että raskaana oleva saa pyynnöstä keskeytyksen, jos raskaus on edennyt korkeintaan 12 raskausviikkoon. Aloitteen mukaan nykyisen lain vaatimus kahden lääkärin erillisistä lausunnoista tulee poistaa.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) lausuu asiasta seuraavaa.

Raskaudenkeskeytyksistä annettu laki (239/1970)

Raskaudenkeskeytyksistä annettu laki (239/1970) tuli voimaan vuonna 1970. Lain voimaantulosta lähtien raskaudenkeskeytyksen on saanut tehdä mm. sosiaalisin perustein, alle 17-vuotias, yli 40-vuotias tai kun nainen on synnyttänyt jo neljä lasta. Lääkintöhallituksen 1970-luvulla antaman ohjeen mukaan abortin tuli olla ”täysin vapaasti saatavissa naimattomille, leskille ja eronneille”. 2020-luvulla voidaan todeta 1970-luvulta periytyneiden sosiaalisten ja lääketieteellisten lähtökohtien olevan osin vanhentuneita ja edellyttävän uudelleenarviointia.

Voimassa olevan lain mukaan raskauden keskeytys voidaan tehdä, mikäli jokin raskauden keskeyttämisestä annetun lain (239/1970) 1 §:ssä mainituista edellytyksistä on olemassa. Lain mukaan keskeytyksen edellytyksiä ovat mm.

- raskauden aiheuttama vaara naisen terveydelle (1§1k),
- raskaudesta ja lapsen syntymästä aiheutuva huomattava rasitus naiselle (1§ 2k),
- rikoksen seurauksena alkanut raskaus (1§ 3k),
- raskaus on alkanut naisen ollessa alle 17 v (1§ 4k),
- raskaus on alkanut naisen ollessa yli 40 v (1§ 4k) tai
- nainen on jo synnyttänyt 4 lasta (1§ 4k).

Laissa mainitaan myös perusteena myös vanhemman sairaus, häiriytynyt sieluntoiminta tai muu niihin verrattava syy, joka vakavasti rajoittaa heidän kykyään hoitaa lasta (1§ 6k). Raskauden keskeytys voidaan tehdä edellä mainituissa tapauksissa terveydenhuollossa lääkärin päätöksellä, kun jokin edellytyksistä täyttyy ja kun raskaus on alkuvaiheessa, alle 12 raskausviikkoa.

Valviran lupa tarvitaan, myös ns. sikiövaurion perusteella, kun on syytä otaksua, että lapsi olisi vajaamielinen tai että lapsella olisi tai lapselle kehittyisi vaikea sairaus tai ruumiinvika (1§ 5k). Mikäli raskaus on edennyt yli

12 viikon, mutta on edelleen alle 20 viikkoa, tarvitaan aina Valviran lupa raskauden keskeyttämiseen. Poikkeuksena sikiövaurion perusteella haettu keskeytys, joka voidaan myöntää lautakunnan päätöksellä 24 raskausviikkoon saakka.

Lääkäri on todettava keskeytykseen oikeuttavien edellytysten olemassaolo. Yhden lääkärin päätöksellä voidaan suorittaa keskeytys silloin, kun nainen on yli 40 v, alle 17 v raskauden alkaessa tai nainen on synnyttänyt vähintään 4 lasta. Perusteena yhden lääkärin päätökselle on edellytysten tarkastelu yksiselitteisyys. Perusteisiin liittyvät tiedot on mahdollista tarkastaa esim. potilastiedoista tai väestötietojärjestelmästä.

Kun keskeytyksen edellytyksenä ennen 12. raskausviikkoa on jokin lääketieteellinen syy, esim. naisen terveyttä vaarantavat olosuhteet, tai muu tarkastelu, esim. synnyttämisestä ja lapsen hoidosta aiheutuva huomattava rasitus, niin tällöin harkinnanvaraisia päätöksiä tehtäessä on laissa edellytetty, että asian ratkaisee ja asiaa tarkastelee kaksi lääkäriä.

OmaTahto 2020 - kansalaisaloite

Valviran näkemyksen mukaan laki raskaudenkeskeyttämisestä (239/1970) tulisi kokonaisuudessaan uudistaa ("kokonaisuudistus").

OmaTahto2020 – Päivitetään Suomen aborttilaki 2020-luvulle! – kansalaisaloitteessa esiintunut kysymys naisen itsemääräämisoikeudesta raskaudenkeskeytykseen on merkittävä asia. Vuodelta 1970 oleva laki ei tunnusta naisen itsemääräämisoikeutta, vaan itsemääräämisoikeus on tuotu mukaan lähinnä lain "sosiaaliin perusteisiin" liittyvän joustavan tulkinnan kautta. Tältä osin Valvira kannattaa kansalaisaloitteessa esiin nostetun asian huomioimista lainsäädännössä. Muutos vahvistaisi Valviran käsityksen mukaan raskaana olevien itsemääräämisoikeutta tunnistamalla lainsäädännössä sen, että raskaus voidaan keskeyttää tiettyyn viikkorajaan ilman, että asialle pitää esittää erillisiä perusteita ja perusteluja.

Valviran käsityksen mukaan kansalaisaloitteeseen ("lakialoite") liittyy kuitenkin merkittäviä oikeudellisia ongelmia, erityisesti koska lain keskeiset ratkaisut ovat ajalta ennen perustuslakiuudistusta ja esimerkiksi ajalta ennen potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslaki) ja terveydenhuoltolain (1326/2010) säätämistä. Tältä osin Valvira viittaa ja yhtyy sosiaali- ja terveysministeriön omassa lausunnossaan esittämään laajaan lakitekniseen arvioon.

Valvira toteaa myös, että kansalaisaloitteessa ei ole tarkemmin arvioitu kuinka pitkälle raskaudessa naisen itsemääräämisoikeus raskaudenkeskeytykseen tulisi ulottaa. Nykyisin raskaudenkeskeytys tapahtuu 12 raskausviikkoon saakka yhden tai kahden lääkärin päätöksellä. 12. raskausviikon jälkeen raskaudenkeskeyttäminen sosiaalisin syiden perusteella edellyttää lautakunnalle ilmoitettavia erityisiä syitä, joiksi on kirjattu mm. epäsäännöllinen kuukautiskierto, vaikeus päästä lääkäriille ym. Kysymys on siis eräänlaisesta poikkeuksesta 12 raskausviikon sääntöön.

Valvira haluaa myös tässä yhteydessä esiin, että ns. sikiöperusteisten raskaudenkeskeytyksien osalta on myös vuosien varrella käyty laajaa keskustelua keskeytyksiin liittyvistä aikarajoista ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden mahdollisuudesta kieltäytyä osallistumasta toimenpiteeseen. Vähemmälle huomiolle on jäänyt lääketieteessä tapahtunut harppaus, jossa sikiödiagnostiikan ja geeniteknologian edistyminen on tuonut

vanhempien tietoon jo hyvin aikaisessa vaiheessa lukuisia vaikeita sairauksia ja ruumiinvammoja. Näiden pitkälle syntyvän lapsen tulevaisuuteen ulottuvien ennusteiden osalta kokonaisuudessaan vanhentuneesta laista ei myöskään löydy riittäviä säädöksiä. Lain tulkinnan kannalta ongelman muodostavat myös kaksoisraskaudet, sillä laki ei tunne ns. osakeskeytyksen käsitettä.

Hallinnolliset menettelyt

Valvira asettaa myös kyseenalaiseksi ja uudelleenarvioitavaksi voimassa olevaan lakiin liitetty lukuisat raskaat hallinnolliset menettelyt lausunnonantajalääkäriin ja keskeytyssairaalaan liittyen. Lain tekemä erottelu julkiseen ja yksityiseen toimijaan, kun on kyse keskeytyksistä lausuntoa antavasta lääkäristä tai keskeyttämissairaalaista, tuo uusia haasteita tulevaisuuden sote-järjestelmiä toimeenpantaessa.

Lakiin kirjatut raskaudenkeskeytyslupiin liittyvät määräajat (12 vk / 20 vk / 24 vk) sekä ratkaisukäytännöt (1 lääkäri / 2 lääkäriä / lautakunta) tulisi myös arvioida huolellisesti. Valviran näkemyksen mukaan asiaan liittyvää päätöksentekoa olisi tarpeen siirtää valtakunnalliselta lautakunnalta lähemmäksi terveydenhuollon toimintayksikköä ja potilasta. Tarvittaessa osa nykyisin ja tulevaisuudessa lautakunnassa tehtävistä päätöksistä tulisi voida myös tehdä virkamiespäätöksin.

Raskaudenkeskeytyslautakunnan toiminta, jossa asiat käsitellään kiireellisinä asioina lähes sadassa vuosittaisessa lautakunnan kokouksessa puheenjohtajan, esittelijän ja kolmen asiantuntijan (lääketieteellinen, sosiaalihuollon ja oikeudellinen asiantuntija) toimesta, on Valviran näkemyksen mukaan toiminnallisesti epätarkoituksenmukainen ja vanhentunut. Vanhentuneesta laista ei myöskään löydy riittävää hallinnollista joustavuutta, jotta nykYTEKNIKAN käyttö (esim. sähköiset asiakirjat), digitalisointi tai etäyhteyksien käyttö lautakunnan työskentelyssä olisi mahdollista.

Yhteenveto

Valvira toteaa kantanaan, että raskauden keskeyttämiseen liittyvän lainsäädännön on oltava kaikilta osin täsmällistä ja tarkkarajaista ja muutenkin täytettävä perusoikeuksien yleiset ja erityiset rajoitusedellytykset. Valviran näkemyksen ja kokemuksen mukaan naisen itsemääräämisoikeutta koskevaa muutosta tulee toteuttaa, mutta sitä ei ole mahdollista toteuttaa nykyiseen lakiin ilman lain kokonaisuudistusta.

Ratkaistu: 09.02.2022 Ratkaisija: Henriksson Markus Virka-asema: Ylijohtaja Esittelijät: Holmalahti Jussi, Johtaja Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asiankäsittelyjärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.
